

150 jaar vocale kerkmuziek in twee uur

J.S.Bach Hohe Messe, BWV 232

Zaterdagavond 8 november in de Pauluskerk op de Brink

Wat valt er voor zinnigs te schrijven binnen het bestek van een A-4je over dit monumentale werk. Wat toe te voegen aan de in de loop der eeuwen ontstane wildgroei aan speculaties en hypothesen over bedoeling en bestemming van de Hohe Messe. Laat één ding duidelijk zijn: Bach had een missa tota, een complete mis voor ogen toen hij tegen het eind van zijn leven in 1748/49 zijn grote catholieke Messe componeerde, of liever gezegd compileerde, arrangeerde en weloverwogen in elkaar zette.

citeren uit eigen werk

Delen van de mis, het kyrie en gloria schreef Bach al in 1733. Het sanctus, zonder het osanna en benedictus, klonk in 1724. Het credo werd 'nieuw' geschreven, weliswaar ten dele op basis van ouder materiaal, en ook andere delen ontstonden uit bestaand werk, zogenaamde parodieën. Het citeren uit eigen werk of evengoed uit dat van anderen, het arrangeren van bestaande composities voor verschillende doeleinden, was eerder praktijk dan uitzondering in Bachs tijd. Het leeuwendeel van de Hohe Messe bestond in onderdelen dus al in een of andere vorm. De definitieve versie is door Bach nooit uitgegeven, is tijdens zijn leven ook nooit uitgevoerd. Hij heeft dat voorzien. Alleen al de lengte van deze mis met een gemiddelde duur van twee uur, maakt uitvoering in welke eredienst dan ook onhaalbaar. En toch is de mis als eenheid gecomponeerd. Waarom, met welk oogmerk?

uitstalkast van 150 jaar vocale kerkmuziek

Niemand heeft de grote mis besteld. Dat is opmerkelijk als je bedenkt, dat al Bachs werk in principe gelegenheidswerk was. Componisten uit Bachs tijd en daarvoor zagen zichzelf immers niet als kunstenaar in moderne zin. Het scheppen om het scheppen, waarbij persoonlijke esthetische en filosofische pretenties van de kunstenaar op de voorgrond treden vraagt een andere mentaliteit en is van later tijd.

Als Bach zich op zijn 63ste zet aan het componeren van de Hohe Messe heeft hij al tien jaar nauwelijks vocale kerkmuziek geschreven. In het laatste decennium van zijn leven werkte hij behalve aan de Kunst der Fuge, o.a. aan de Goldberg variaties en het Musicalisches Opfer. Het zijn werken met een buitengewoon encyclopedische strekking, waarin Bach zijn onuitputtelijk compositietalent, zijn meesterschap over vorm en techniek kon etaleren. Iets vergelijkbaars moet hem voor ogen hebben gestaan met het werken aan de grote mis. Dan wordt ook ineens dat late jaartal van belang.

Bachs zwanenzang

Anders dan eerder verondersteld is de Hohe Messe Bachs laatste werk dat hij schiep als ultieme samenvatting van zijn compositorisch vermogen en vernuft, als belijdenis ook van een overtuigd Lutheraan die de gewoonte had *alle Dinge mit Religion anzufangen*. Stilistisch rekenen we Bach tot de Barok, hier op te vatten als een periode van schier oneindig streven naar verheven vorm in alle variaties. De geweldige, alle liturgische kaders doorbrekende vormen van zijn passionen en de mis spreken voor zich. Oude en nieuwe stijl, polyfonie en

eenstemmigheid, fuga en aria, koraal en recitatief, alles wordt de toehoorder weelderig doch streng beheerst aangeboden. De vocaal-instrumentale architectuur in zijn grote werken laat een weldoordachte opbouw zien. Zo ook in de Hohe Messe waarin de vanuit het midden ontworpen structuur de vorstelijke paleizen uit de Baroktijd imiteert. Het hoofdgebouw vormt het centrum met twee vleugels in strenge symmetrie. In dat hoofdgebouw bevindt zich het hart van de compositie, het credo. Dat negendelige credo (drie maal drie, kan het heiliger?) brengt ons tot het ware hoogtepunt van deze alleszins hoge mis, de woorden crucifixus etiam pro nobis... passus et sepultus est (die ook voor ons gekruisigd is ...geleden heeft en begraven is). Vier delen leiden daarheen en vier gaan er (opgewekt) vandaan. Op dat eenzame middelpunt komt de muziek tot stilstand. Twaalf maal klinkt de klaagmelodie met zuchtende fluiten boven lage noten bij de strijkers. De laatste maal, de dertiende (!), zwijgen die instrumenten, alleen de menselijke stemmen en het continuo zijn over. Dan valt de stilte, het absolute dieptepunt is bereikt. Welk onpeilbaar mysterie wordt hier aangeraakt?

nieuwsgierig geworden?

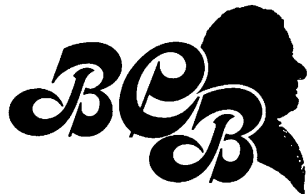
Koor en orkest van de Bach Cantorij Baarn voeren zaterdag 8 november in de Pauluskerk Bachs monumentale Hohe Messe uit. Als solisten treden aan Marjon Strijk, sopraan, Merel van Schie, alt, Niek Idelenburg, tenor, en Job Hubatka, bas. Dirigent is Bas Ramselaar.

Aanvang 20.00 uur

Toegangskarten à € 25,= (65+ en CJP € 20,=) zijn verkrijgbaar bij Boekhandel Den Boer, Laanstraat 69, en bij de VVV, Brinkstraat 12.

Op de avond zelf aan de ingang van de kerk, vanaf 19.30 uur.

Meer weten over de Hohe Messe? Kijk bijvoorbeeld op www.xs4all.nl/~eduardvh/index.html

Verzoeken dit vignet bij het artikel af te drukken. Hartelijk dank!